

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-2-13>**Тищенко Анна Дмитрівна,**

ад'юнкт кафедри кримінального права і кримінології,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6001-147X>

ДОМАГАННЯ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ: ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Актуальність обраної теми наукового дослідження підтверджується загостренням проблеми сексуальних злочинів проти дітей, що становить серйозну загрозу для їх фізичного та психічного здоров'я. Крім того, недостатнє розуміння суспільством і правоохоронними органами цієї проблеми створює потребу в подальших наукових дослідженнях з метою розроблення ефективних стратегій протидії.

Стаття присвячена розгляду ознак суб'єкту злочину, передбаченого ст. 156-1 Кримінального кодексу України, – «Домагання дитини для сексуальних цілей». Констатовано, що за чинним кримінальним законом суб'єктом злочину домагання дитини для сексуальних цілей є фізична, осудна особа, незалежно від статі, що досягла 18 років. Чинний кримінальний закон не диференціює кримінальну відповідальність за такі домагання залежно від ознак суб'єкта. У той же час, вчинення такого роду діянь особами, які беруть участь у вихованні дітей чи піклуванні про них, за ступенем суспільної небезпечності суттєво відрізняються від домагань, вчинених «загальними» суб'єктами. Тому обґрунтовується пропозиція про доповнення ст. 156-1 Кримінального кодексу України кваліфікуючою ознакою «вчинення дій членом сім'ї чи близьким родичем, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього» (та закріплення цієї кваліфікуючої ознаки у частині 4 ст. 156-1). І оскільки суспільна небезпека вчинення дій, закріплених в санкції статті 156-1 Кримінального кодексу України, членом сім'ї чи близьким родичем, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього набагато вище, ніж вчинення аналогічних дій «загальним» суб'єктом злочину та з метою запобігання повторного вчинення таких дій в подальшому, пропонується значно збільшити строк позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю особи, яку визнано винною у вчиненні такого злочину, на яку було покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, статева свобода, статева недоторканість, домагання дитини, кіберґрумінг, суб'єкт складу злочину.

Tishchenko Anna. SOLICITATION A CHILD FOR SEXUAL PURPOSES: CHARACTERISTICS OF THE SUBJECT OF THE CRIME

The relevance of the chosen topic of scientific research is confirmed by the exacerbation of the problem of sexual crimes against children, which poses a serious threat to their physical and mental health. Additionally, insufficient understanding of this problem by society and law enforcement agencies creates the need for further scientific research aimed at developing effective strategies to combat it.

The article is devoted to consideration of the signs of the subject of the crime provided for in Art. 156-1 of the Criminal Code of Ukraine, – "Harassment of a child for sexual purposes." It has been established that according to the current criminal law, the subject of the crime of molesting a child for sexual purposes is a physical, criminal person, regardless of gender, who has reached the age of 18. The current criminal law does not differentiate criminal liability for such harassment depending on the characteristics of the subject. At the same time, the perpetration of such acts by persons involved in raising children or taking care of them differ significantly in terms of the degree of social danger from harassment committed by "general" subjects. Therefore, the proposal to supplement Art. 156-1 of the Criminal Code of Ukraine with the qualifying sign "committing actions by a family member or close relative, or a person who is assigned the duties of raising the victim or taking care of him" (and fixing this qualifying sign in part 4 of Article 156-1). And since the public danger of committing the actions stipulated in Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine by a family member or close relative, or a person entrusted with the duties of raising the victim or taking care of him, is much higher than committing similar actions "general" subject of the crime, and in order to prevent the repeated commission of such actions in the future, it is proposed to significantly increase the term of deprivation of the right to hold certain positions

or engage in certain activities for a person who was found guilty of committing such a crime, who was entrusted with the responsibilities of education the victim or caring for him.

Key words: *criminal offense, criminal liability, sexual freedom, sexual integrity, solicitation of a child, cyber grooming, elements of a crime.*

Вступ. Діджиталізація в житті сучасних дітей посідає пріоритетне місце. Інтернет сьогодні є вагомим інструментом у руках не лише дорослих, але і дітей. Мережа допомагає їм навчатися, підтримувати спілкування з друзями, стежити за подіями в світі, розважатися і просто відпочивати від буденного життя з його проблемами та негараздами. Однак, окрім очевидної користі, в мережі також таїться безліч загроз, з якими, на жаль, не завжди під силу впоратися дитині. Нерідко соціальні мережі стають місцем вчинення багатьох кримінальних правопорушень, у тому числі злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини. Кібергрумінг – це новий вид сексуального насильства проти дітей в інтернеті. Суть його полягає в тому, що правопорушники реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків, входять в довіру до їхніх однолітків з метою отримання від них інтимних фото або відео, а потім шантажують, щоб отримати ще більш відверті матеріали, гроші або змусити до особистих зустрічей в офлайні.

Хоча, з метою імплементації положень Ланцаротської конвенції, Кримінальний кодекс України (далі – КК) у 2021 році було доповнено статтею 156-1, яка встановлює відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей та іншими кримінально-правовими нормами, існує низка проблем у цій сфері, зокрема, високий рівень латентності даних діянь, що зумовлений низкою факторів, у тому числі і характеристикою суб'єкта злочину. Аналіз суб'єкта складу злочину є дуже важливими для оцінки ефективності захисту таких суспільних відносин, як кримінально-правовий захист дітей від злочинних посягань та кримінально-правова охорона статевої свободи та статевої недоторканості особи в цілому, вирішення питань кваліфікації, покарання тощо. Зі встановленням ознак суб'єкта злочину правозастосовна практика

стикається повсякчас. У кожному кримінальному провадженні потрібно вирішити, чи є підстави визнати особу, яка вчинила певне діяння, суб'єктом злочину, чи наділена вона відповідними ознаками. Суб'єкт злочину є міждисциплінарним поняттям, одним з ключових елементів у розслідуванні будь-якого правопорушення.

Юридичний аналіз складів правопорушень, пов'язаних із грумінгом, кібергрумінгом, домаганням дитини в сексуальних цілях та інших складів злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей проведені такими вченими, як І.О. Бандурка, В.І. Борисов, А.О. Джужа, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, Д.О. Куковинець, Г.Я. Мартишин, Г.Ю. Нікітіна-Дудікова, В.Ю. Омецинська, С.В. Романцова, К.В. Шахова, В.В. Сенько, О.О. Колінько, А.С. Політова, І.М. Леган та ін.

Метою даної статті є в комплексна характеристика суб'єкта злочину «Домагання дитини для сексуальних цілей» за кримінальним правом України.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, діалектичного) та спеціальних методів дослідження (порівняльно-правознавчого, історичного, системно-структурного та ін.). Такий підхід дозволяє комплексно проаналізувати предмет дослідження.

Результати. У ч. 1 ст. 18 КК зафіксовано, що суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [1]. З цього нормативного визначення у науці та практиці одностайно визнається, що суб'єкт кримінального правопорушення, як елемент його складу, характеризується трьома обов'язковими ознаками: це фізична особа; це осудна особа; це особа, що досягла певного віку.

Поняття суб'єкта злочину домагання дитини для сексуальних цілей, передбаченого ст. 156-1 КК, можна сформулювати виходячи з диспозиції досліджуваної нами статті. Частина 1 статті 156-1 КК передбачає відповідальність за пропозицію зустрічі, зроблену повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі, якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася. У частині 2 статті 156-1 КК встановлено відповідальність за випадки, коли така пропозиція зустрічі зроблена неповнолітній особі з метою втягнення її у виготовлення дитячої порнографії. Частина 3 статті 156-1 КК передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або щодо малолітньої особи [1].

Тобто суб'єктом такого злочину, як домагання дитини для сексуальних цілей є будь-яка фізична, осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 18 років, на відміну від інших злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, де вік кримінальної відповідальності становить 14 років (за зґвалтування, сексуальне насильство), або 16 років, у диспозиції ст. 156-1 прямо зазначено, що винний має бути повнолітнім. При цьому особа вважається такою, яка досягла певного віку, починаючи з наступної доби після дня її народження. Вік особи, підозрюваної за вчинення злочину, встановлюється за документами, в яких вказана дата його народження, – за паспортом чи свідоцтвом про народження. У разі їх відсутності відповідні дані можна отримати із книги реєстрації актів громадянського стану, довідок за місцем реєстрації громадян, журналів обліку новонароджених тощо [2]. За відсутності документа, який підтверджує вік, або коли є обґрунтовані сумніви щодо оригіналу документа, що визначає вік особи, для встановлення віку обвинуваченого

необхідно призначити експертизу. У випадках, коли рік народження особи встановлюється судово-медичною експертизою, днем народження треба вважати останній день року, зазначеного експертом, а при визначенні ним віку мінімальною і максимальною кількістю років, необхідно виходити із передбачуваного експертизою мінімального віку такої особи. Вчинення суспільно небезпечного діяння особою, що не досягла на час вчинення злочину передбаченого законом віку, свідчить про відсутність суб'єкта злочину, а тим самим – відсутність складу злочину, як підстави кримінальної відповідальності унаслідок чого виключається і кримінальна відповідальність (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України) [4].

Заглиблюючись в питання віку суб'єкту досліджуваного нами злочину, ми аналізуємо позицію О. Дудорова, який вважає, що усвідомлювати суспільну небезпеку злочину проти неповнолітнього може лише дорослий [5, с. 74]. З повноліттям, а отже, одержанням переваги над потерпілим у віці, доросла людина набуває більш високого рівня зрілості та соціальної свідомості (до досягнення вісімнадцяти років вона не вважається дорослою), що дає змогу по-іншому оцінювати не лише фактичний зміст своїх вчинків, але й їх негативний вплив на статево-розвиток потерпілого [10, с. 121]. Відповідну думку аргументовано доводять у юридичній літературі: з огляду на специфіку деяких кримінальних правопорушень, наприклад, таких, як розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України), відповідальність за їх вчинення може наставати лише стосовно повнолітніх осіб, тобто осіб, які досягли вісімнадцятирічного віку, бо за характером цих кримінальних правопорушень їх фактично не можуть вчинити неповнолітні [6, с. 154].

Домагання дитини для сексуальних цілей, як злочин, в Україні не є гендерно обумовленим, тобто його суб'єктом може виступати як особа чоловічої, так і особа жіночої статі (на відміну від кримінального законодавства Великої Британії, де чітко визначено, що суб'єктом злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості можуть бути лише

особи чоловічої статті, жінка не може бути суб'єктом таких злочинів) [7, с. 85].

Оскільки ст. 156-1 КК не доповнює поняття суб'єкта злочину додатковими ознаками, говорити про спеціального суб'єкта вчинення даного злочину ми не можемо. Тут ми повністю підтримуємо позицію В.Я. Конопельського та В.О. Меркулової, які під спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення розуміють таку особу, яка має поряд з ознаками фізичної особи – осудністю і віком кримінальної відповідальності – і інші, додаткові ознаки, що передбачені в кримінальному законі або прямо витікають з нього і характеризують соціальну роль та правове положення суб'єкта, стосуються фізичних властивостей суб'єкта, характеризують взаємовідношення суб'єкта з потерпілим і обмежують коло осіб, які можуть бути виконавцями певного кримінального правопорушення [6, с. 142].

Але ж у правозастосовній практиці досить часто знаходять свої прояви випадки, коли саме знайомі дитині дорослі особи (такі як опікуни, близькі чи далекі родичі, викладачі, керівники гуртків, тренери, вожаті таборів, вихователі дитячих будинків, священники єпархії та інші), використовуючи свої службові чи сімейні зв'язки, входять в довіру дитини з метою подальшого вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій.

На нашу думку, слід частково погодитися з А.С. Литвин, А.В. Бугрик, М.П. Дубіною, які висловили свою думку щодо доповнення ч. 3 ст. 156-1 КК України кваліфікуючою ознакою «вчинення дій членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього» (тобто виокремили спеціального суб'єкта злочину), оскільки такі обставини значно підвищують суспільну небезпечність вчиненого злочину [8, с. 61].

Що ж криється за поняттям «члени сім'ї чи близькі родичі, особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього»? Терміни «сім'я», «батьки», «усиновлювачі», «опікуни», «піклувальники» знаходять своє відобра-

ження у значеннях, визначених у Цивільному та Сімейному кодексах України. Батько або матір мають підлягати відповідальності незалежно від того, чи перебувають (або перебували) вони між собою у шлюбі або чи є щодо них запис у відповідних документах (свідцтво про народження). Головною ознакою визнання їх батьками є кровне споріднення із потерпілою особою. Відповідно до закону до батьків належать також усиновлювачі (ст. 211 Сімейного кодексу України). Вітчизном вважається нерідний батько – чоловік матері дитини, а мачухаю – нерідна мати, яка є дружиною батька дитини. Зазначені особи повинні бути однією сім'єю з потерпілою дитиною. Опікун – це фізична особа з повною цивільною дієздатністю, яка за її згодою призначена судом або органом опіки та піклування здійснювати опіку над дитиною, якій не виповнилося 14 років. Піклувальник – це призначена зазначеними вище органами особа щодо здійснення піклування над дитиною у віці від 14 до 18 років (ст. 58-63 ЦК, ст. 243, 244 СК) [3].

Особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, може бути: а) патронатний вихователю; б) чоловік або дружина, які є прийомними батьками дитини або батьками-вихователями дитячого будинку сімейного типу. У числі останніх може бути й окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, однак взяла для спільного проживання та виховання дитину-сироту або дитину, яка не має батьківського піклування; в) інша особа, на яку відповідно до законодавства покладено обов'язок щодо виховання дитини або піклування про неї (наприклад, учителі шкіл, вихователі дитячих садків, наймані за договором няні, медичні працівники, які здійснюють догляд за дитиною у лікарні) [1].

На думку Т.А. Орлової та Н.Д. Тапдигової, людина з діагнозом педофіла (ким теоретично може бути суб'єкт злочину домагання дитини для сексуальних цілей), як правило, привітна, комунікабельна, достойно виглядає, вміє легко зацікавити дітей розмовою, грає з ними із задоволенням. Діти люблять бувати

в компанії з таким чоловіком. Часто вони обирають професію пов'язану із постійним близьким контактом з дітьми. Наприклад, тренер, вчитель, вихователь, лікар, волонтер у дитячому таборі, керівник гуртка чи секції [9, с. 296]. Тому, приміром, якщо суб'єктом злочину, передбаченого ст. 156-1 КК, є вчитель потерпілої, то він протягом тривалого часу перебував з нею в контакті, а дитина вважала його авторитетним через статус учителя, тому їй було складніше відмовити в зустрічі. Крім того, учитель має формальну можливість вчиняти аналогічні дії стосовно інших своїх учнів, яким також, під страхом «покарання» – поганих оцінок, виклику батьків до школи тощо, буде складніше відмовити йому в зустрічі [8, с. 61].

В санкції кожної частини статті передбачено різну міру покарання з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. З метою запобігання повторного вчинення злочинів проти статевої свободи та недоторканості дітей, пропонуємо значно збільшити строк позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю особі, яку визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого ст. 156-1 КК, на яку було покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Враховуючи те, що А.С. Литвин, А.В. Бугрик та М.П. Дубіна пропонують доповнити ч. 3 ст. 156-1 КК кваліфікуючою ознакою «вчинення дій членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього», у суб'єкта досліджуваного нами злочину автоматично з'являються додаткові ознаки, що характеризують соціальну роль та правове положення суб'єкта, стосуються фізичних властивостей суб'єкта, характеризують взаємовідношення суб'єкта з потерпілим, ми вважаємо за необ-

хідне виокремити дану кваліфікуючу ознаку у окрему (четверту) частину статті, встановивши таку міру покарання, при якій така особа не буде пов'язувати своє життя з професіями, які знаходяться в тісному контакті з дитиною, що має позитивно відобразитись на динаміці вчинення злочинів проти статевої свободи та недоторканості дітей. Водночас, при формулюванні даної кваліфікуючої ознаки в тексті кримінального закону видається за доцільне описувати суб'єкта злочину в однині, а не в множині. Адже, застосування конструкції «вчинені членами сім'ї або близькими родичами» фактично вимагає співучасті хоча б двох суб'єктів злочину.

Висновки. Згідно з чинним законодавством, суб'єктом злочину домагання дитини для сексуальних цілей є фізична, осудна особа, незалежно від статі, що досягла 18 років. Кримінальний закон не диференціює кримінальну відповідальність за такі домагання залежно від ознак суб'єкта. У той же час, вчинення такого роду діянь особами, які беруть участь у вихованні дітей чи піклуванні про них, за ступенем суспільної небезпечності суттєво відрізняються від домагань, вчинених «загальними» суб'єктами. Тому видається обґрунтованою пропозиція про доповнення ст. 156-1 КК кваліфікуючою ознакою «вчинення членом сім'ї чи близьким родичем, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього», та закріплення цієї кваліфікуючої ознаки це у ч.4 ст. 156-1 КК (таким чином кримінальна відповідальність за такого роду діяння буде диференційована за ознакою спеціального суб'єкта злочину).

Перспективи цього наукового дослідження полягають у розробці ефективних стратегій протидії сексуальним злочинам проти дітей, що є необхідним через загострення цієї проблеми та недостатнє її розуміння суспільством і правоохоронними органами.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Станом на 10 січня 2024 року / за заг. ред. І.М. Копотуна. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 888 с.

2. ППВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16 квітня 2004 р. № 5. ВВСУ. 2004. С. 4.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 15 вересня 2021 року / за заг. ред. В.І. Теремецького. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2021. 1158 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред. С.В. Ківалов, С.В. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. 1104 с.
5. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. порадник. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. 92 с
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В.Я. Конопельського, В.О. Меркулової. Одеса : ОДУВС, 2021. 452 с.
7. Кримінальне право України і Англії: порівняльний аналіз (окремі питання Загальної частини): конспект лекцій для студентів II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» / уклад.: М. І. Панов, С. О. Харитонов, Ю. П. Дзюба та ін. 2-ге електрон. вид., перероб. та допов. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого., 2021. 144 с.
8. А. С. Литвин, А. В. Бугрик, М. П. Дубіна Питання про грумінг та кримінальну відповідальність за нього. Трибуна молодого науковця. *Правова позиція*. Харків, 2022. №3 (36). С. 58–62.
9. Т.А. Орлова, Н.Д. Тапдигова Про криміналістичну характеристику особи педофілів та ознаки їх виявлення у соціумі. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану. Харків, 2022. С. 295–298.
10. О.В. Письменська Суб'єктивні ознаки розбещення неповнолітніх: дискусійні питання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Випуск 75: частина 2. С. 119–124.

References:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Criminal Code of Ukraine: Scientific-Practical Commentary]. Stanom na 10 sichnia 2024 roku / za zah. red. I.M. Kopotuna. Kyiv: Vyd. «Tsentr uchbovoi literatury», 2024. S. 888 [in Ukrainian].
2. PPSU «Pro praktyku zastosuvannya sudamy Ukrainy zakonodavstva u spravakh pro zlochyny nepovnoolitnikh» [On the Practice of Application by the Courts of Ukraine of Legislation in Cases of Crimes against Minors] vid 16 kvitnia 2004 r. № 5. VVSU. 2004. S. 4 [in Ukrainian].
3. Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy [Scientific-Practical Commentary on the Civil Code of Ukraine]. Stanom na 15 veresnia 2021 roku / za zah. red. V.I. Teremetskoho. Kyiv: Vydavnychiy dim «Profesional», 2021. S. 1158 [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Criminal Procedure Code of Ukraine: Scientific-Practical Commentary] / Vidp. red. S.V. Kivalov, S.V. Mishchenko, V.Iu. Zakharchenko. Kh.: Odisei, 2013. S. 1104 [in Ukrainian].
5. Dudorov, O.O. (2018). Zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby (osnovni polozhennia kryminalno-pravovoi kharakterystyky) [Crimes against Sexual Freedom and Sexual Integrity of a Person (Basic Provisions of Criminal-Legal Characteristics)]: prakt. poradnyk. Sievierodonetsk: RVV LDUVS im. E.O. Didorenka. S. 92 [in Ukrainian].
6. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : pidruchnyk [Criminal Law of Ukraine. General Part: Textbook]/ za zah. red. V.Ia. Konopelskoho, V.O. Merkulovoi. Odesa : ODUVS, 2021. S. 452 [in Ukrainian].
7. Kryminalne pravo Ukrainy i Anhlii: porivnialnyi analiz (okreimi pytannia Zahalnoi chastyny): konspekt lektsii dlia studentiv II kursu pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 29 «Mizhnarodni vidnosyny» spetsialnosti 293 «Mizhnarodne pravo» [Criminal Law of Ukraine and England: Comparative Analysis (Certain Issues of the General Part): Lecture Notes for Students of the Second Year of the First (Bachelor's) Level of Higher Education in the Field of Knowledge 29 "International Relations" Specialty 293 "International Law"/ uklad.: M. I. Panov, S. O. Kharytonov, Yu. P. Dziuba ta in. 2-he elektron. vyd., pererob. ta dopov. Kharkiv: Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho., 2021. S. 144 [in Ukrainian].
8. A.S. Lytvyn, A.V. Buhryk, & M.P. Dubina (2022). Pytannia pro hruminh ta kryminalnu vidpovidalnist za noho [Issues of Grooming and Criminal Liability for It.]. Trybuna molodoho naukovtsia. *Pravova pozystsia (Tribune of a Young Scientist. Legal Position)*. Kharkiv. №3 (36). S. 58–62 [in Ukrainian].
9. T.A. Orlova, & N.D. Tapdyhova (2022). Pro kryminalistychnu kharakterystyku osoby pedofiliv ta oznaky yikh vyivlennia u sotsiumi [On the Criminalistic Characterization of Pedophiles and Signs of Their

Identification in Society]. Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu (Current Trends in the Development of Criminalistics and Criminal Procedure in Conditions of Martial Law). Kharkiv. S. 295–298 [in Ukrainian].

10. O.V. Pysmenska (2023). Subiektyvni oznaky rozbeshchennia nepovnolitnikh: dyskusiini pytannia [Subjective Signs of Corruption of Minors: Debated Issues]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu (Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Serii PRAVO. Vypusk 75: chastyna 2. S. 119–124 [in Ukrainian].*